

KÖZUTAK MELLÉ TELEPÍTETT AKÁCFÁK ROVARKÁRTEVŐKKEL VALÓ FERTŐZÖTTSÉGE A DUNA-TISZA KÖZÉN

DR. JÁRFÁS JÓZSEF. SZTERÉNYINÉ HERCZEG ANDREA

Hazánkban a közutak mentén 2,2 millió fa található, amelyek a közúti forgalom optikai vezetése és a környezetvédelem szempontjából nagyon hasznos szerepet töltenek be. Sajnos, ezen viszonylag magasnak tűnő faszám ellenére 1 m² útfelületre mindössze 1 m² zöldfelület jut. A fásítás nincs arányban a kitermeléssel, vagy a kiültetett facsemetek teljesen magukra hagyva kiszáradnak, vagy nagymérvű vadkárt szenvednek. Mindezek következtében az útmenti fásítások helyzete évről évre romlik, amit sok helyen még a rosszul értelmezett rekultiváció is súlyosbít.

Természetesen az ismertetett állapot velejárói a megnövekedett eróziós és deflációs károk, valamint a mezőgazdasági területeken a termés mennyiségének és biológiai értékének a romlása. A hasznos madarak fészkelőhely nélkül maradnak, hogy csak néhányat említsünk a nem kívánatos hatásokból. Hazánkban és a világ más tájain is felismerték ezeket a jelenségeket, ezért államilag támogatják fasorok, erdősávok létesítését.

Az Alföldön a közutak menti fásításoknál elsősorban a lombos fafajok jöhetnek számításba. Az akác egyike azoknak a fafajoknak, amelyek mindenütt nagy tömegben fordulnak elő. A tömődött, túl nedves és szikes talajok kivételével szinte mindenütt megtalálható. Az akác fája értékes, a szellőkéseket és az utak téli sózását is tűri, és nem utolsó sorban kitűnő mézelő növény is. Ezért nem véletlen nagy tömegű előfordulása. A Nyírségben pl. a 2053 km hosszú közúthálózat mentén a becsült fatömeg 95—100 em³, ebből akác 30—35 em³. Békés-, Bács-Kiskun és Pest megyékben is az utak mentén a leggyakoribb fafaj.

Vizsgálatok és eredmények

Az útmenti növényzet a tájba illeszkedik, hatással van a közútra és a szomszédos gazdasági (erdészeti, kertészeti, mezőgazdasági) területekre is. Az útmenti növényzet ezen hatásának tisztázása céljából a Közlekedési Minisztérium Közúti Igazgatósága megbízta a Kertészeti Egyetem Kertészeti Főiskolai Karát a vizsgálatok elvégzésével. A vizsgálatokban mindkét szakterület képviselői részt vettek. Különböző közutak mentén 27 kijelölt helyen, a vegetációs idő során folyamatosan felvételezték, növényfajonként 5—5 növényen az ott található kártevőket és azok mennyiségét. A vizsgálatokból kiderült, hogy nagyobb mennyiségben elsősorban három rovarkártevő fellépésére számíthatunk:

- akác pajzstetű (*Parthenolecanium corni* Bch.),
- kendermagbogár (*Peritelus familiaris* Boh.),
- akácmoly (*Etiella zinckenella* Treit.).

Az egyes hónapokban a várható fertőzéseket a táblázat tartalmazza. A három leggyakrabban előforduló kártevő fertőzési viszonyait az 1. és 2. ábrán szemléltettjük.

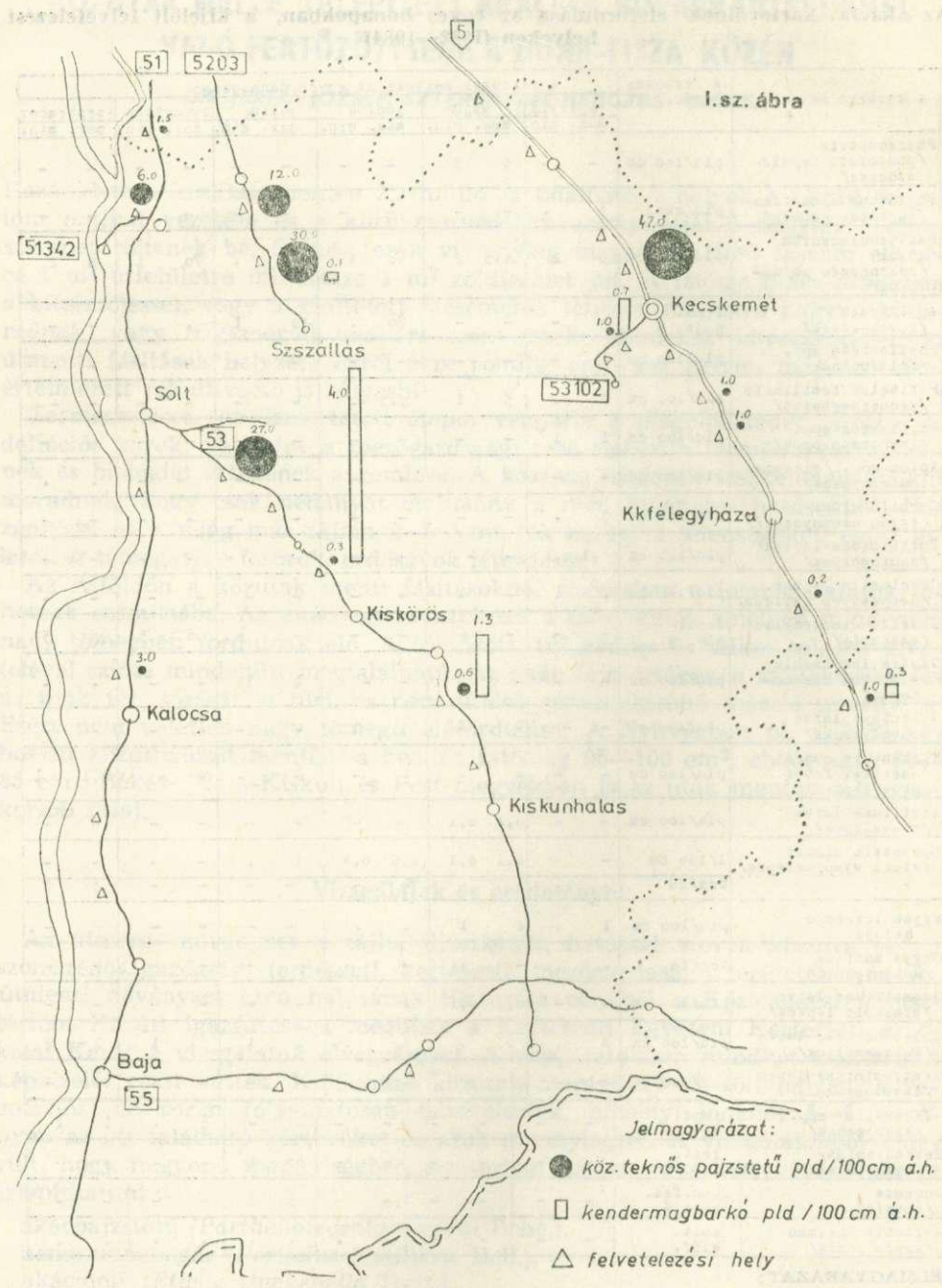
Az akácfákat a közutak mentén elsősorban a közönséges teknős pajzstetű (akácpajzstetű) veszélyezteti. Kártételét a száradó ágak sok esetben már mesz-

Az akácfa kártevőinek előfordulása az egyes hónapokban, a kijelölt felvételezési helyeken (1982—1984)

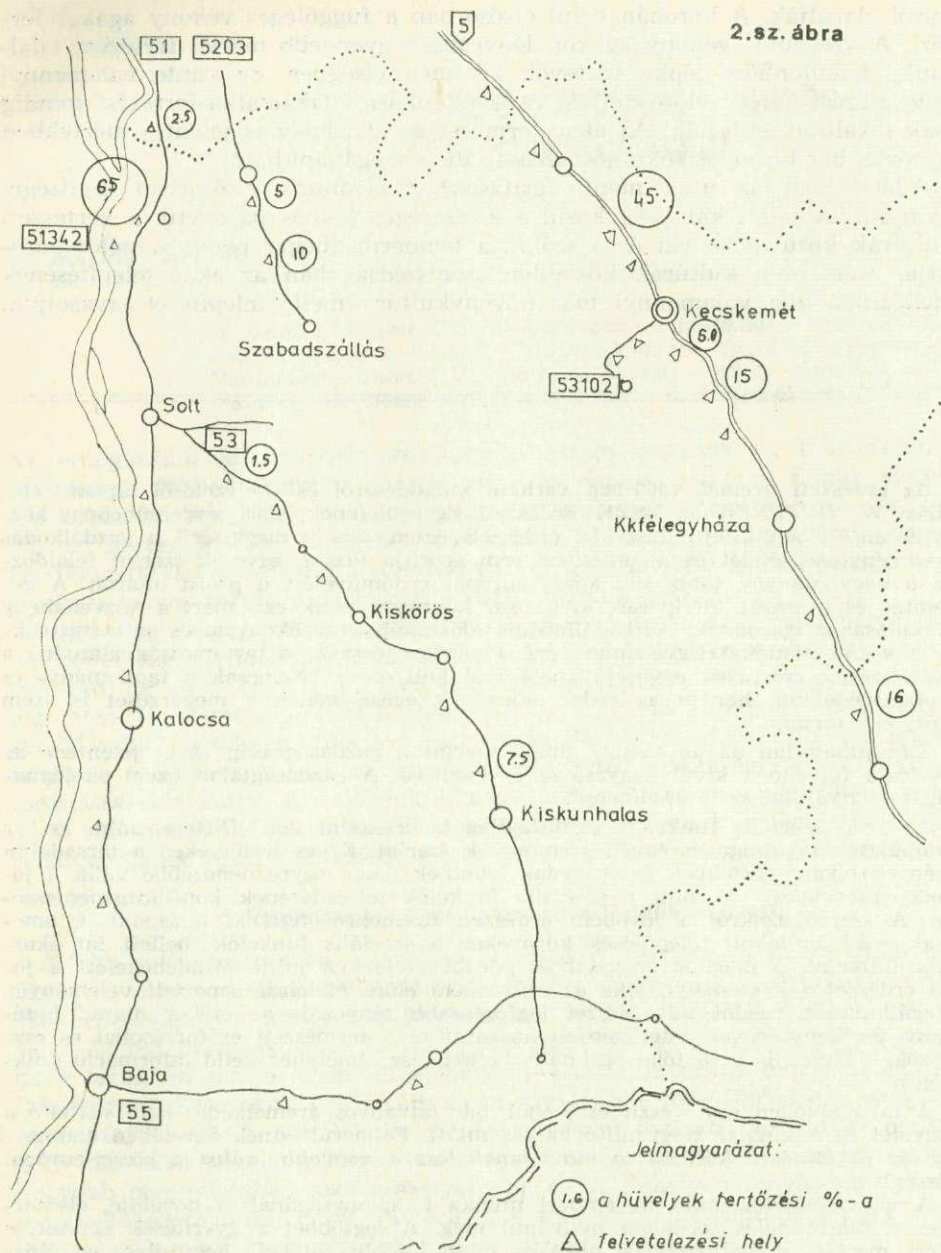
A kártevő neve	A fertőzés mért.egys.	A fertőzés mértéke az egyes hónapokban											
		április		május		június		július		augusztus		szeptember	
		max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.	max.	min.
Pharenoptera /pontozott repülő-szöcske/	pld/100 cm	-	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Phylacenus spumarius /tajtékos kabóca/	pld/sarj	3	.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Parthenolecanium corni /közönséges pajzs-tetű/	pld/100 cm	5	2	115	2	40	4	30	.	70	1	8	2
Aphididae /leveltetvek/	fert. hajt. %	-	-	-	-	20	.	30	1	.	.	.	-
Phyllotreta spp. /földibolhák/	pld/100 cm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.
Peritelus familiaris /kendermagbarkó/	pld/100 cm	3	.	3	1	5,5	.	-	-	-	-	-	-
Phyllobius spp. /lombornanosok/	pld/100 cm	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apion spp. /cickany-ormanosok/	pld/100 cm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.	.
Curculionidae /egyéb ormanosok/	pld/100 cm	3	.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tortricidae larvák /sodrómolyok/	pld/100 cm	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Coccinella 7-punc. /hetpettyes katicabó/	pld/100 cm	.	.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Etiella zinckenella /akác-moly/	fert. hűv. %	-	-	-	-	-	-	-	-	60	5	90	3
Glypta laeviscula /4 foltos zsakos-bogar/	pld/100 cm	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-
Noctuidae larva /bagolylepke/	pld/100 cm	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Hypnandria cunea /amerikai fehér mezelepke/	pld/100 cm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,1
Arctiidae larva /mezelepke/	pld/100 cm	-	-	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-
Lymantria dispar /erdői gyapjaslepke/	l/100 cm tcs/fa	-	-	0,1	0,1	0,8	0,4	1	.	-	-	-	-
Egyéb lombárgó hernyó	pld/100 cm	1	.	1	1	1	.	-	-	-	-	-	-
Oryza antiquae /kékényszölvő/	tcs/fa	.	.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Geometridae larva /araszoló lepkék/	pld/100 cm	-	-	0,1	0,1	.	.	-	-	-	-	-	-
Coleophoridae larva /zsakosmolyok/	pld/100 cm	7	.	.	.	1	.	1	1	1	1	2	2
Tentredinidae larva /levelgaraszak/	pld/100 cm	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Megachile spp. /szabóméhek/	fert. lev. %	-	-	-	-	-	-	-	-	5	.	1	1
Tetranychidae /takarcsatkák/	fert. lev. %	-	-	-	-	-	-	30	1	-	-	-	-
Insecta /rovarkák/	lomb.fel. vesz.%	-	-	-	-	-	-	5	1	-	-	-	-
Aviccola Sherman /közsa pocok/	kárt. előf.	-	-	-	-	-	-

JELMAGYARÁZAT:

- pld/100 cm = előforduló rovarpéldány 100 cm-es ágosszon
- pld/sarj = előforduló példányszám sarjanként
- fert. hajt. % = fertőzött hajtások %-a
- fert. hűv. % = fertőzött hűvelyek %-a
- 1/100 cm = lárvák száma 100 cm-es ágosszon
- tcs/fa = tojáscsomók száma fánként
- fert. lev. % = fertőzött levelek %-a
- lomb. fert. vesz. % = lombfelület-vesztesség %-a
- kárt. előf. = kártétel előfordulása
- ... = előfordulás nyomokban

1. ábra. A közönséges teknős pajzstetű és a kendermagbarkó elterjedése a közutak mentén 1982—1985.

2. ábra. Az akácmoly elterjedése a közutak mentén 1982—1985.

sziről elárulják. A koronán belül elsősorban a függőleges vékony ágakat fertőzi. A vízszintes vékony ágakon lényegesen gyengébb mérvű fertőzést találunk. A különböző lepke kártevők kis mennyiségben, de szinte valamennyi felvételezési helyen előfordultak. A levéltetű és a takácsatka-fertőzést mindig csak lokálisan észleltük. Az akác termését az akácmoly is jelentős mértékben fertőzte, bár bizonyos fokú gócszerűség itt is megállapítható.

Adatainkkal az utak menti fásításokhoz kívánunk elsősorban segítséget nyújtani. A talált kártevők közül a közönséges teknős pajzstetű a kertészeti kultúrák közül a szilvát és a szőlőt, a kendermagbogár pedig a szőlőt károsítja, ezért ezen kultúrák közvetlen szomszédságában az akác telepítésének mellőzését, míg valamennyi más növénykultúra mellé telepítését javasoljuk.

Az erdészeti üzemek 2000-ben várható működéséről és helyzetéről tartott előadást W. DUFFNER az NSZK Erdészeti Egyesületének, 1988. évi müncheni közgyűlésén. Ebben kifejti, hogy az erdészeti üzem, amely megkísérli a gazdálkodás eredményessé tételét és a gépesítést sem szorítja vissza, egyesek szerint feláldozza a hagyományos, több célú közép-európai erdőművelést a profit oltárán. A gépesítés és a profit törekvések kritikussai könnyen teszik ezt, mert a közvélemény alakulásához igazodnak. Az ezredforduló időszakában az ökológiai és az infrastrukturális szempontokat figyelembe véve a gazdaságosságot a tartamosság alapján a természeti erőforrások egyidejű ápolásával kell elérni. Nemcsak a faállomány- és a talajvédelmet, hanem az erdei munkások egészségének a megőrzését is szem előtt kell tartani.

Elfogadhatatlan az az állítás, amely szerint a gazdaságosság egyet jelentene az ökológia figyelmen kívül hagyásával és fordítva. A gazdaságtalan üzem ökológiailag sem nyújthat kellő eredményt.

Az erdő szociális funkcióit gazdaságilag is értékelni kell! Differenciálni kell a települések távolsága és egyéb szempontok szerint. Egyes területeken a társadalmi igények olyan mértékűek és irányúak lehetnek, hogy egyre nehezebbé válik a jövedelemtermelés, valamint a szociális funkciók teljesítésének konfliktusmentessége. A szerző azokról a jövőbeni erdészeti üzemekről fejt ki álláspontját, amelyek a sűrűn lakott települések környékén a szociális funkciók mellett fát akarnak termelni, a piachoz igazodni és pénzbevételekhez jutni. Mindenekelőtt a jövő erdészetének személyi, tőke és információ előfeltételeiről ismerteti véleményét. Megállapítása szerint az erdészet legfontosabb tényezője az ember marad hatékony tevékenységével, intelligensen hasznosítva a természeti erőforrásokat és eszközöket. Ehhez járul a tőke optimális befektetése, amelyhez kellő információ szükséges.

A fa a jövőben sem veszít értékéből, bár látványos áremelkedés nem várható a kereslet és a kínálat kiegyenlítő hatása miatt. Felmerül ennek keretében a mennyiség és minőség kérdése: *a minőségnek lesz a nagyobb súlya a közép-európai térségben.*

A tőkebefektetés, mint az emberi munka hatékonyságának a növelője, elsősorban a fakitermelés területén nyilvánul meg. A legtöbbet a gyéritések gépesítése ígéri, mert ez a faállományok nevelése miatt elsőbbséget kell, hogy élvezzen. Közben nem hagyható figyelmen kívül a munkanélküliség problémája sem. A gépesítés, az automatizálás mellett *hasznosítani kell a biológiai automatizálás előnyeit.* Ide tartozik a természetes felújítás, a megfelelő elegyítés, az előhasználatok csökkentése a tágabb hálózat és a korai nevelővágások útján eljutva esetleg az előhasználat nélküli fatermelésig. A szálalóerdő munkaextenzív erdőművelési modell, de ezt a szerző kevésbé imponálóan találja. Rendkívül fontos mindezen túl a kutatás által nyújtott információ és még számos olyan tényező, amelyre a terjedelmes cikk olvasása nyomán érdemes figyelni.

(Forstarchiv 1988. 6. Ref.: Dr. Solymos R.)